"הנני חושש שקיים באצבעי שבר, עקב הנפיחות וכאבי התופת מהם אני סובל - ואני זקוק לטיפול רפואי באופן מיידי.

"תנאי המעצר שלי בצינוק הינם קשים ביותר, אין אוורור בצורה מוחלטת. אין פתחים בצינוק ופעמים רבות אני מוחזק בצינוק לבד.

"בנוסף, האוכל שמסופק לי הינו באיכות ירודה ובכמות קטנה ביותר, ועקב כך אני סובל מרעב ממושך...".

ב-15.4.96 הוגשה לבית המשפט העליון עתירה נגד המשך עינוייו של באסם ניירוך (בג"צ 2709/96 באסם ניירוך והמוקד להגנת הפרט נ' שרות הביטחון הכללי). בביקור נוסף אצל העצור יומיים לאחר הגשת העתירה, הסתבר כי חל שיפור במצבו ושופרו תנאי הכליאה שלו. ב-21.4.96 הסכימה המדינה להוצאת צ על תנאי בעתירה, וכן צו ביניים האוסר הפעלת אמצעים כפי שתוארו בעתירה.

למרות שבצו על תנאי ניתנה למדינה ארכה של 12 יום בלבד להשיב לעתירה, תשובה כזו טרם נתקבלה. מר ניירוך הועבר בינתיים לכלא מגידו.

עינויים

אמצעי החקירה שתוארו בתצהירו של באסם ניירוך אינם בגדר חריג. אמצעים כאלו ואחרים, קשים לא פחות, הופעלו כנגד רבים מהעצורים שעורכי דין מטעם המוקד נפגשו עמם.

אמנת האו"מ נגד עינויים ונגד יחס ועונשים אכזריים, בלתי אנושיים או משפילים אוסרת קטגורית את השימוש בעינויים. בס' 2 לאמנה אף מודגש כי "אין להיאחז בנסיבות חריגות, בין אם מצב מלחמה או איום במלחמה, אי יציבות פוליטית פנימית או מצב חרום אחר, כצידוק לעינויים".

סעיף 1 לאמנה קובע מהם עינויים:

> "לעניין אמנה זו, המונח "עינויים" הוראתו מעשה אשר באמצעותו נגרם במכוון לאדם כאב או סבל חמור, בין אם פיזי, בין אם מנטלי, במטרה להוציא ממנו או מאדם שלישי מידע או הודאה, להענישו על מעשה שביצעו, או נחשד בביצועו, הוא או אדם שלישי... מקום שכאב או סבל כאמור נגרמים בידי או באישור או בהסכמה בשתיקה של עובד ציבור או אד אחר הממלא תפקיד רשמי, או בשידולו...".

ישראל חתמה על האמנה ביום 22.10.86, ואשררה אותה ביום 4.8.91. האמנה נכנסה לתוקף בישראל ביום 2.11.91.

האמנה היא מקור אחד - אך לא יחיד - לאיסור החל על רשויות בישראל להשתמש בעינויים כלפי נחקרים. יש להוסיף למקור זה את החוק הפלילי הישראלי, ואת המשפט הבינלאומי המנהגי, שלפי מקורות בפסיקה האמריקאית גם הוא שולל מכל וכל את השימוש בעינויים.

הפעלתם של עינויים היא מהפגיעות הקשות ביותר שניתן להעלות על הדעת בכבוד האדם ובזכויותיו. האמצעים המתוארים בהמשך מיועדים לשבור את האדם פיסית ונפשית, ולהותירו כחומר ביד היוצר ביד חוקריו. הנחקר מאבד את שליטתו בגופו, את יכולתו לחשיבה סדורה ורצונית, מבודד מהעולם החיצון ומכל דבר שהוא משמעותי לזהותו ולכבודו כבן אנוש. כל זאת מבלי להזכיר את הכאב והסבל החריפים, ואת ההשלכות על בריאותו - גופנית ונפשית - שטרם נחקרו כראוי. כפי שנוכחנו בעבר (במקרהו של עבדאלסמד חריזאת) יש בשיטות אלו גם משום סיכון חייהם של הנחקרים. פלישה חריפה שכזו לאוטונומיה של אדם ורמיסה מוחלטת כל כך של כבודו האנושי אינן ניתנות להצדקה בשום פנים ואופן. גם האינטרס החברתי העליון ביותר, גם האינטרסים של יחידים אחרים, אינם מצדיקים ביטול גמור כל כך של זכויותיו של איזשהו יחיד.

סוגי העינויים

במהלך שלושת החודשים האחרונים הצטברה במוקד שורה ארוכה של עדויות לגבי שיטות החקירה של השב"כ. איננו יכולים אלא לראות אותן כנופלות תחת המונח "עינויים" הן במשמעותו היומיומית והן במשמעותו המשפטית, כפי שהוגדר באמנת האו"מ. להלן חלק מהשיטות, כפי שהן עולות מהחומר שבידי המוקד.

לגבי כל אחת מהשיטות קיימת שורה ארוכה של עדויות בתצהיריהם של עצורים שונים. השיטות ידועות גם מעדויות שנמסרו בעבר. כאן יובאו רק דוגמה אחת או דוגמאות ספורות לכל שיטה:

טלטולים

"טלטול" משמעו אחיזת הנחקר בכתפיו או בדש בגדו וטלטול אלים של פלג גופו העליון. הטלטול גורם לפגיעה בכלי דם המגשרים בין המוח לבין פנים הגולגולת. במקרה של עבדאלסמד חריזאת, הוביל הטלטול למותו. בד"כ התוצאה של הטלטול היא סחרחורות, הקאות, אבדן הכרה וכד'. מאז מותו של חריזאת יש בטלטול גם איום חריף, שכן המטולטל מודע להיותו חשוף ל"טיפול" שכבר הביא עמו בעבר מוות. בתצהיר שמסר לעו"ד רוזנטל ביום 13.3.96 בכלא אשקלון מעי עדנאן אבו תבאנה:

> "...ביום 11.3.96 טולטלתי ע"י חוקרי: פעם בשעות היום ובפעם השניה בלילה. במהלך הטלטול ביום היו בחדר החקירות שלושה חוקרים; בלילה הי רק חוקר אחד.
> חוקרי אמרו לי שיעשו לי כמו לעבדאלסמד חריזאת. הם אמרו לי שאצא מהכלא בעגלה...
> בהמשך לטלטולי ביום חוקר דחף את ראשי לשולחן.
> טולטלתי כאשר ידי ורגלי באזיקים.
> ראשי כואב...".

טאהא אלשייח' מסר בתצהיר לעו"ד ת'אבת ביידוסי ב-2.4.96 כי איבד את הכרת בעקבות הטלטולים שעבר בכלא אשקלון.

טלב אבו סביח מסר בתצהיר לעו"ד ת'אבת ביידוסי ב-2.4.96:
"...בנוסף לשיטת אלשבח בה נוקטים חוקרי, הם מטלטלים אותי בצורה קשה

ביותר, וכל יום הם מחליפים לי חולצה משום שהיא נקרעת...
חוקרי, העונים לשמות קפטן מופז, קפטן סירי, קפטן שחר, קפטן אריק, קפטן סימון, קולונל רוני הצהירו לא אחת שאין אצלהם זכויות אדם, לא חוק ולא בתי משפט וכי הם ימשיכו בחקירתי בשיטה בה נוקטים עד היום ע שיקבלו את הודאתי בהשתייכות בארגון החמאס...".

בהקשר לדבריהם האחרונים של החוקרים יצוין, שהעצור היה מנוע מפגש עם עו"ד עד ה-30.3.96, ועתירתו להיפגש עם עו"ד נדחתה ע"י ביהמ"ש העליון ב-21.3.96.

<u>מניעת שינה</u>

מניעת שינה הי'א אחד האמצעים העיקריים לשבירת העצורים. גם חלק מהאמצעים האחרים, שנושאים עמם סבל רב בפני עצמם, משרתים מטרה זו של מניעת שינה. עצורים דיווחו על מניעת שינה לתקופות של ימים רצופים.

מספר אחמד קוואסמה בתצהיר מ-17.3.96:
"...במהלך השבוע שנחקרתי מנעו ממני שינה: היו חוקרים אותי ומחזירים אותי ל"המתנה" כאשר אני יושב על ספסל נמוך, ידי מאחורי הגב באזיקים רגלי באזיקים, שק על ראשי ומוסיקה חזקה 24 שעות ביממה.

אציין, כי כאשר הצלחתי, בכל זאת לעצום עיניים וכבר לא החזקתי את ראשי בשל השינה דאגו להעיר אותי...".

לוח הזמנים של חקירתו של וליד כרג'ה, כפי שתאר אותה בתצהיר שמסר לעו"ד רוזנטל בכלא שקמה ב-14.5.96, ממחיש את תקופות הזמן בהן נמנעת שינה מעצורים:

"...להלן פרוט זמני החקירות ותנוחות השבאח מאז מעצרי עד למסירת תצהירי זה:
בשבוע הראשון למעצרי, מ-28.4.96 עד 2.5.96 היתה הפסקה קצרה ב-30.4.96 וב-1.5.96, הפסקה סה"כ של כ-3 או 4 שעות.
בשבוע השני למעצרי, מ-5.5.96 עד 9.5.96 48 שעות שבאח-חקירה, הפסקה של כשעתיים, חזרה לשבאח חקירה עד ל-8.5.96, הפסקה של כ-6 שעות ובחזרה לשבאח-חקירה.
בשבוע השלישי למעצרי, ב-12.5 הייתי בשבאח ובחקירה כל היום עם הפסקה בלילה, כמעט כל הלילה.
מ-13.5.96 עד למסירת תצהירי בחקירה ובשבאח."

<u>בידוד</u>

בידודם של העצורים הוא כלי לנתקם מהמציאות וליצור בהם תחושת אין-אונים. הניתוק מהמציאות מושג באמצעות מניעת המפגש עם עו"ד, מניעת קשר עם עצורי אחרים, חסכים חושיים (מניעת שימוש בחוש הראיה ע"י השק על הראש או משקפי שמש כהים) ומוסיקה חזקה. דרך אחרת היא הכליאה בצינוק.

מתוך תצהיר שמסר דיאב ג'אבר לעו"ד ביידוסי במעצר קישון ב-16.4.96:

"...למחרת הובאת לבית המעצר בקישון. מייד לאחר שהובאתי לקישון החזיקו אותי חוקרי בצינוק במשך שלושה ימים. הצינוק אטום בצורה מוחלטת - אין אוורור, אין פתחים. עד כדי כך שלא ידעתי מתי יום ומתי לילה...".

<u>שבאח ומוסיקה רועשת</u>

בין חקירה לחקירה מוחזקים העצורים מרבית הזמן ב"המתנה" בתנוחת השבאח, כשמוסיקה רועשת מושמעת כל הזמן.

חאתם אלפלאח תאר בפני עו"ד רוזנטל ב-17.4.96 בכלא שקמה את תנוחת השבאח. מתוך תצהירו:

"...מיום 7.4.96 עד ל-9.4.96 הוחזקתי בשבאח: ספסל נמוך, ידי באזיקים הדוקים מאוד עד כדי נפיחות ידי מאחורי גבי, רגלי לפעמים באזיקים, בדרך כלל בלילה, שק על הראש, מוסיקה רועשת. בלילה מחזיקים אותי בשבאח באזור מקורה פתוח לאוויר הלילה. נבדקתי ע"י רופא ואפשרו לי הפסקה. למחרת בבוקר הוחזרתי לשבאח עד ההפסקה בעקבות החג.

מ-14.4.96 עד 16.4.96 סמוך לשעה 02:00 הוחזקתי בשבאח. בסמוך לשעה 02:00 ביום 16.4.96 מסרתי הודאה...

הגב כואב לי מאוד בגלל תנוחת השבאח...".

יצוין, כי חאתם אלפלאח, בן 23 הוא חולה מילדות ב-FMF, ואמור היה לעבור טיפול ב-7.4.96.

תאור אפייני אחר של תנוחת השבאח מצוי בתצהירו של איימן מוג'אהד, שניתן לעו"ד ת'אבת ביידוסי במעצר קישון ב-14.4.96:

"...ביום 3.4.96 הכריחו אותי חוקרי לשבת בתנוחה מכאיבה מאוד - "שבאח" - כשאני יושב על שרפרף נמוך שמשענתו אלכסונית ולוחצת על גבי והידיים כבולות בהידוק באזיקים מאחורי גבי, שק על הראש ומוסיקה רועשת מושמעת לי כל הזמן. כך הוחזקתי מהבוקר ועד לאחר הצהריים. האזיקים מהודקים עד כדי כך שהם גורמים לנפיחות בידי.

ביום 6.4.96 (יום ראשון) עד יום שלישי (8.4.96) "נשבחתי" <u>ממושכות</u> - כשכאמור האזיקים מהודקים על ידי, ומונעים את מעבר הדם וגורמים לנפיחות.

במשך שלושת הימים הנ"ל מנעו ממני חוקרי שינה מלבד שעת מנוחה אחת...".

<u>גמבז</u>

רבים מהעצורים אולצו במהלך החקירה לכרוע בתנוחת צפרדע - "גמבז" - לפרקי זמן שונים.

טלב נג'אר (בתצהיר שמסר לעו"ד רוזנטל בכלא שקמה ב-28.4.96):
"...חוקרי מכריחים אותי לכרוע בתנוחת צפרדע בעת היותי בחדר החקירות באותה עת ידי באזיקים מאחורי גבי כלפי מעלה...".

פואז אבו רמילה (בתצהיר שמסר לעו"ד רוזנטל בכלא שקמה ב-8.4.96):
"...בחקירה מכריחים אותי לבצע תרגיל לפיו אני צריך לקפל את הברכיים עם גב ישר לפרקי זמן ארוכים. כאשר סרבתי איים עלי החוקר. החוקרים שמכריחים אותי לעשות כך הם "אבנר" ואבו-האדי...".

הידוק האזיקים

מספר טלב אבו סביח (בתצהירו מ-2.4.96 בכלא אשקלון):
"...אחד החוקרים הרים את האזיקים מעל לידי ולחץ אותם בצורה קשה, כך שזרם הדם הופסק והרגשתי שאני הולך למות...".

חשיפה לקור

עצירים רבים מספרים על חשיפה לקור, בין אם ע"י הפעלה של מיזוג רב עצמה והושבתם בסמוך אליו ואם ע"י חשיפתם לאוויר הלילה.

מספר יעקוב כרג'ה לאנדרה רוזנטל בתצהירו מיום 8.4.96 בכלא אשקלון:
"...קר לי מאוד. מושיבים אותי ליד מיזוג אוויר. כאשר הגעתי לפגישה עם בא כוחי רעדתי".

איומים והשפלות

במהלך החקירה נעשה שימוש רב בביטויים משפילים כלפי הנחקר ובני משפחתו ובאיומים. בין האיומים הנפוצים ביותר - "חקירה צבאית" שתשאיר את העצור נכה או משוגע לכל ימי חייו (לעתים קרובות תוך אזכור גורלו של עבדאלסמד חריזאת) ואיומים שביתו ייהרס, שבנות משפחתו ייאנסו ושמשפחתו תגורש.

העדר טיפול רפואי

במקרים רבים דווח על העדר טיפול רפואי נחוץ או על טיפול לקוי. כמו לגבי התוצאות הפיסיות והנפשיות של העינויים, גם לעניין זה עלולות להיות תוצאות ארוכות טווח, מעבר לסבל העכשווי שנגרם לעצורים. בהקשר זה ראוי לציין את מקרהו של אמג'ד עסכר.
אמג'ד עסכר, עיוור בעין אחת, נעצר שבוע לאחר שעבר ניתוח בעינו. באותו יום היה אמור לעבור טיפול המשך בבית החולים. 19 ימים היה עסכר מנוע מלהיפגש עם עו"ד, ובעת כתיבת שורות אלו גורל עינו עדיין אינו ידוע.

שיטות אחרות

מאג'ד עוואדאללה מספר, בתצהיר שמסר לעו"ד רוזנטל בכלא שקמה ב-14.5.96, כי "מכריחים אותי לבצע תרגיל לפיו אני יושב על כיסא ללא משענת, ידי באזיקים, ואני מוכרח להיות נופל אחורה כחצי שעה."

וליד כרג'ה מספר, בתצהיר שמסר לעו"ד רוזנטל בכלא שקמה ב-14.5.96, כי "כחצי שעה לפני מסירת התצהיר לבא כוחי שלושה חוקרים הכריחו אותי להיכנס לחדר חם מאוד. התלוננתי בפניהם וכתגובה הופלתי ארצה. חוקר אחד דרך על רגלי במקום שהאזיקים קושרים את רגלי. הראיתי לבא כוחי סימנים על הרגליים."

<u>דוגמה לחקירה</u>

שיטות החקירה שתוארו אינן מופעלות בבידוד. כדי להמחיש את ההשפעה המצטבר של שיטות החקירה יובא כאן במלואו תצהירו של ראאד סונוקרט, כפי שנמסר לעו"ד ת'אבת ביידוסי ביום 14.4.96 במעצר קישון.
יצוין, כי ראאד סונוקרט היה מנוע מפגש עם עו"ד מיום מעצרו ועד ה-5.4. עתירה למפגש עמו (בג"צ 2148/96) נדחתה ביום 21.3.96:

"הנני עושה תצהירי זה לתמיכה בבקשתי ולעתירתי להפסיק את העינויים שנוקטים נגדי חוקרי השב"כ או המשטרה.

ביום 14.3.96 נעצרתי במפעל שלי בחברון, מייד לאחר מכן נלקחתי ל"אלחשאביה" (במנהל האזרחי) בחברון, ולאחר שהוחזקתי יממה אחת הועברתי למעצר קישון.

חוקרי מחזיקים אותי מאז מעצרי ליד מתקן מיזוג אוויר הפולט אוויר קר.

כמו כן <u>מאז שנעצרתי</u> אני נמצא באלשבח ומוכרח לשבת בתנוחה קשה מאוד "גמבז" - כשברכי כפופות.

מאז מעצרי אני מוחזק ממושכות בתנוחה מכאיבה מאוד: "שבאח" - כשאני יושב על שרפרף נמוך שמשענתו אלכסונית ולוחצת את גבי, והידיים כבולו בהידוק רב באזיקים מאחורי גבי, שק על הראש ומוסיקה רועשת מושמעת כל הזמן בלי הרף.

האזיקים על ידי מהודקים מאוד עד כדי כך שהדם לא עובר בהן - והדבר גורם לנפיחות בידיים.

<u>מאז שנעצרתי</u> נמנעה ממני שינה, והורשיתי לישון רק לילה אחד ביום רביעי (סוף החג).

עקב העינויים ואמצעי החקירה הקשים הננקטים נגדי נגרמו לי דלקות בברכיים ובירכיים. כמו כן אני סובל מדלקת בלסת ויורד לי דם מהתחת שלי עקב הישיבה הממושכת.

עקב מניעתי משינה במשך כחודש ימים אני סובל מכאבי ראש קשים ומרגיש את ראשי כאילו עומד להתפוצץ. אני מבקש מחוקרי להזמין רופא שיטפל בי ואולם הם מסרבים להענות לי.

ביום חמישי שעבר איימו עלי החוקרים שלי קפטן רני וקפטן ספי כי הם

עומדים לנקוט נגדי באמצעי חקירה צבאיים, וכי אם לא אודה במעשים שהם

מייחסים לי, יטלטלו אותי ויגרמו לי נזקים לגופי ולנפשי, בנוסף לנזקים שכבר נגרמו.
כמו כן משמיעים לי חוקרי השפלות - מבזים אותי קשות, תוך שהם מטלטלים אותי קשות, גורמים לי לנפיחויות בחזה וקורעים את בגדי - ואני מציג לך את המעיל שנקרע כתוצאה מהטלטולים הקשים.

קיים חשש, הן לאור שיטות החקירה שכבר ננקטו נגדי על ידי חוקרי, ואשר גורמים לי כאבים פיזיים ונפשיים שהנני סובל מהם קשות עד היום, והן לאור האיומים המושמעים ע"י חוקרי, והמוצאים לפועל, כי אפגע בגופי ובנפשי פגיעות בלתי הפיכות, דבר שיסכן את חיי, שלמות גופי ונפשי.

החשש הנ"ל מקבל משנה תוקף לאור "הבטחתם" של חוקרי כי שיטת החקירה "הצבאית" תחל הלילה (14.4.96)."

בענייננו של ראאד סונוקרט הוגשה עתירה לבג"צ ב-15.4.96 (בג"צ 2708/96). בביקור מה-17.4.96 מצא עו"ד ביידוסי כי תנאיו של סונוקרט שופרו, וכי האיום בחקירה "צבאית" לא מומש. שבעה ימים לאחר הגשת העתירה (ב-22.4) הוצא צו ביניים וצו ע"ת ל-12 יום בהסכמת פרקליטות המדינה.
ביום 16.4.96 הועברה תלונה בענייננו של סונוקרט למחלקה לחקירות שוטרים במשרד המשפטים. טרם נתקבלו ממצאי החקירה.
בינתיים הועבר סונוקרט לכלא מגידו, אך הוחזר למעצר קישון תוך שמוצא נגדו שוב צו איסור מפגש עם עו"ד. לאחר ששוב הותר המפגש, הסתבר כי סונוקרט הודה בחשדות המיוחסים לו לאחר שהוכנס לתא של משתפי פעולה שאיימו עליו שיטפטפו על גופו פלסטיק רותח.

<u>יחס בג"צ לתופעת העינויים</u>

במהלך שלושת החודשים של הפרויקט הגיש המוקד להגנת הפרט באמצעות עורך די אנדרה רוזנטל 21 עתירות לבג"צ בשמם של 26 עצורים שעברו עינויים במהלך חקירתם. בכל אחת מהעתירות פורטו שיטות העינויים הננקטות נגד העותרים, כפי שאלו העידו עליהן בחצהיר בפני עורך הדין שביקר אותם. בית המשפט נתבקש להוציא צווים על תנאי בהם תתבקש המדינה לנמק מדוע היא נוקטת שיטו חקירה אלו. כמו כן נתבקש בית המשפט להוציא צווי ביניים שיאסרו את המשך השימוש בשיטות אלו עד לדיון בעתירה.

רק בשתי העתירות הראשונות מתוך 21 העתירות, נענה בית המשפט הגבוה לצדק לבקשת המוקד. ב-14.3.96 הוציא השופט גבריאל בך צו ביניים וצו ע"ת ל-4 ימים בבג"צ 1998/96 <u>עדנאן אבו תבאנה והמוקד להגנת הפרט נ' שרות הביטחון הכללי</u>.
ב-19.3.96 הוציא השופט גבריאל בך צו ביניים וצו ע"ת ל-5 ימים בבג"צ 2104/96 <u>אחמד אלקוואסמה והמוקד להגנת הפרט נ' שרות הביטחון הכללי</u>.
בכל שאר העתירות לא ניתנו צווים, אלא העתירות נקבעו לדיון, והועברו לתגובת המדינה.

ב-13 מהעתירות בהן לא הוציא ביהמ"ש צווים במעמד צד אחד, הסכימה המדינה להוצאת צווי ביניים וצווים על תנאי ל-10 או 12 יום. בית המשפט הוציא את הצווים בהתאם להסכמה זו. משך הזמן שעבר בין הגשת העתירה לבין ההסכמה על הוצאת הצווים נע בין יום אחד לשבעה ימים (4.75 ימים בממוצע), בהם יכלו הרשויות להמשיך ולענות את העצורים.

בארבע עתירות הודיעה המדינה כי לא תשתמש נגד העותרים באמצעים שתוארו בעתירות. הודעות המדינה באו בין יום לשישה ימים (בממוצע 4 ימים) לאחר הגשת העתירות. שלוש מהעתירות נמחקו בעקבות הודעת המדינה, ובאחת הוסכם על דחיית הדיון.

עתירה אחת בוטלה, לאחר שהעותר שוחרר ביום הגשתה.

עתירה אחת נדחתה ע"י בית המשפט לגופה. המדובר בבג"צ 2837/96 מוחמד מוג'אהד ואח' נ' שרות הביטחון הכללי. ניתוח המקרה יובא בהמשך.

בכל העתירות בהן הוצאו צווים על תנאי, לא הוגש תצהיר תשובה ע"י המדינה עד היום, להוציא עתירה אחת - בג"צ 2104/96 אחמד קוואסמה והמוקד להגנת הפרט נ' שרות הביטחון הכללי. בעתירה זו ניתן צו ע"ת ע"י השופט בך ב-19.3.96. ניתנו 5 ימים לתשובה. בהסכמת עו"ד רוזנטל הוארך המועד בשבוע נוסף. גם בזמן זה לא עמדה המדינה, ותשובתה נכתבה רק ב-2.5.96.
מבחינה מהותית אין תשובה זו שונה מהתגובה שהוגשה בבג"צ 2837/96, ושתתוא להלן.

דוגמה: עתירת עינויים: בג"צ 2837/96 מוחמד מג'אהד ואחרים נ' שרות הביטחון הכללי [טרם פורסם]

בעתירה זו פנה המוקד לבית המשפט בשמם של שלושה פלסטינים שהיו עצורים בבית המעצר שרון בפתח תקווה. ביום 18.4.96 ביקר עו"ד ת'אבת ביידוסי מטע המוקד להגנת הפרט את שלושת העצירים וגבה מהם תצהירים בהם הם מעידים על העינויים שעברו. מוחמד מוג'הד העיד:

"נעצרתי ביום 11.4.96, שעה 01:30, מביתי בחברון.

נלקחתי ל"אלעמארה" בחברון ולמחרת הובאתי למעצר השרון.

ביום 14.4.96 הכריחו אותי חוקרי לשבת שעות ארוכות, עד 17.4.96 (בשע 19:00 בערך) בתנוחה מכאיבה מאוד שנקראת "שבאח", כשאני יושב על שרפר נמוך שמשענתו אלכסונית ולוחצת את גבי, והידיים כבולות בהידוק באזיקים מאחורי גבי, שק על הראש ומוסיקה רועשת מושמעת בלי הפסקה.

האזיקים מהודקים במידה כה רבה עד כדי כך שהם גורמים לנפיחות בידי.

בנוסף מנעו ממני חוקרי במשך כל אותה תקופה, ארבעה ימים ולילות, את השינה, ועקב כך אני סובל היום מכאבי תופת בראש.

חוקרי מאיימים עלי כי אם לא אודה במעשים שהם מייחסים לי, יטלטלו אותי ויגרמו לי לקוות את המוות, תוך שהם מזכירים את המקרה של עבדאלסאמד חריזאת שנחקר בכלא חברון ונהרג עקב הטלטולים.

חוקרי, שחלק מהם עונים על הכינויים נצר, סאדק, ג'ימי, הזכירו לי שמותו של חריזאת היה טעות מבחינתם, וכי במקרה שלי לא יתנו לי למות אלא להתקרב למוות...

בנוסף הבטיחו לי חוקרי כי הם יוציאו אותי נכה, ואיימו לפוצץ את בית משפחתי ולגרש אותם.

כמו כן, חוקרי משפילים אותי, פוגעים בכבודי, כבוד אמי ואחיותי... (בן זונה, אחיותיך זונות וכו')...".

אשרף אבו מרכיה דיווח על שיטות חקירה דומות - שבאח, שק מסריח על הראש, אזיקים מהודקים עד כדי נפיחות ומניעת שינה.

"...חוקרי, שבראשם עומד קפטן נצר, איימו עלי כי אם לא אודה במעשים שהם מייחסים לי, הם יפעילו נגדי "חקירה צבאית" כלשונם, שתהיה אכזרי בהרבה מזו שכבר ננקטה נגדי. כמו כן הבטיחו חוקרי שאם לא אודה יוציא אותי על ארון או כשאני נכה, תוך שהם מזכירים לי את עבדאלסמד חריזאת...".

גם חקירתו של איאד מג'אהד התנהלה באורח דומה. כ-34 שעות הוא הושם ב"שבאח", יושב על שרפרף נמוך שמשענתו אלכסונית ולוחצת את גבו, ידיו כבולות בהידוק מאחורי גבו עד כדי חסימת הדם ונפיחות, ומוסיקה רועשת מושמעת כל הזמן. והוא מוסיף:

"...הנני סובל ממחלת האסטמה, וכן מקשיי נשימה. עקב תנאי החקירה הקשים וכן הצינוק בו אני מוחזק כיום, הקאתי שלשום דם, וכל דרישותי להזמין חובש לא עלו יפה...".

יצוין, כי מר מג'אהד נעצר ב-3.4.96 והוצא צו המונע את פגישתו עם עו"ד ע ה-15.4.96. ב-14.4, במסגרת דיון בעתירה שהגיש המוקד נגד הצו (בג"צ 2620/96), הסכימה המדינה לאפשר ביקור אצלו.

ביום 21.4.96 הגיש המוקד להגנת הפרט באמצעות עו"ד אנדרה רוזנטל את העתירה 2837/96 להפסקת עינוייהם של שלושת העצירים. ביהמ"ש לא הוציא צו ע"ת או צו בינ'יים, אלא קבע את העתירה לדיון ל-25.4.96. לקראת הדיון הוציאה הפרקליטות תגובה על הנטען בעתירה.

בתגובת המדינה נטען, כי איאד מג'אהד התלונן על הקאת דם רק ב-17.4, וכי טופל מיידית. כמו כן, נמסר כי חקירתו כבר הסתיימה, ועתירתו אינה רלוונטית עוד.

כמו כן מגיבה הפרקליטות על טענות נוספות של העצורים מוחמד מג'אהד ואשרף אבו מרכיה:

* לגבי מניעת השינה, נטען שיש חשד שהעותרים מחזיקים מידע חיוני, ולכן נחוצה חקירה אינטנסיבית, שאינה מאפשרת הפסקה לשש שעות רצופות של שינה מדי יום... הפרקליטות טענה כי "ברוב ימי חקירתם, אופשר לעותרי לישון שש שעות ובימים מסוימים אף הרבה יותר". בכל זה אין הכחשה, כי מהעותרים נמנעה שינה למשך מספר ימים רצופים באחד משלבי חקירתם - כפי שנטען בעתירה.

* לגבי החזקת העותרים בישיבה, כשידיהם כבולות מאחורי גבם באזיקים, נטען, כי אמצעי זה ננקט כדי לשמור על בטחון מתקן החקירות והחוקרים וכדי למנוע מהעותרים לתקוף את חוקריהם. כן, נטען, ש"בכל עת בה ניתן הדבר, הותרו האזיקים, וכך היה המצב ברוב תקופת המעצר". אין בתגובה זו הכחשה של כבילת הידיים לתקופות ממושכות רצופות (גם אם לא הצטברו לכלל **רוב** תקופת המעצר. לא נמסרה כל גרסה לגבי משכי הזמן בהם היו העותרים כבולים באופן זה. אין בתגובה כל התייחסות לגובה הכסאות עליהם הושבו העותרים ולצורת המשענת.

* בעניין הידוק האזיקים עד כדי גרימת נפיחות טוענת המדינה, כי "האזיקים מושמים בצורה רגילה לגמרי".

* בעניין כיסוי העיניים נטען כי "אמצעי זה ננקט רק בשעות שבהן היה חש כי העותרים יזהו נחקרים אחרים, שזיהויים יכול היה לפגוע בחקירה ולגרום נזק בטחוני אחר. עם זאת, יש לציין, כי לא כך היה המצב ברוב ימי מעצרם, וממילא ברוב תקופת המעצר, לא כוסו עיני העותרים". שוב ל מובאת גרסה מדויקת לגבי משכי הזמן בהם היו עיני העותרים מכוסות. עם זאת הביטוי "לא כך היה ברוב ימי מעצרם" עשוי להתפרש כהודאה שהדבר נמשך ימים. היצמדות המדינה לטענה שהאמצעים לא ננקטו במהלך "רוב" המעצר מקבלת משמעות מדאיגה אם נזכור כי בעת כתיבת הודעת המדינה היו העותרים עצורים כבר 12 יום, וכל מה שהוא פחות משישה ימים רצופים עדיין אינו עולה כדי "רוב" תקופת המעצר.

* גם לגבי המוסיקה הרועשת, ממשיכה המדינה באותו קו טיעון ומוסרת כי "ברוב תקופת מעצרם... לא הושמעה להם כל מוסיקה". מטרת המוסיקה לדבר המדינה היתה למנוע מהנחקרים לשוחח איש עם רעהו, והיא "הושמעה לא רק לעותרים אלא לכל מי שנמצא במתקן החקירות, היינו חוקרים ונחקרים כאחד". לא מוסבר בתשובה כיצד משוחחים החוקרים בינם לבין עצמם ועם הנחקרים בעת שהם חשופים למוסיקה הזו.

החקירה האינטנסיבית של העותרים נדרשת לדברי המדינה על רקע מידע חסוי ממנו עולה "כי בידי העותרים מצוי מידע, שהשגתו המיידית תוכל לסייע לסיכול פיגועים עתידיים בישראל". המדינה מוכנה היתה להציג את החומר הנוגע לחשדות אלו ולחקירה בפני בית המשפט במעמד צד אחד.

דיון בעתירה התקיים ב-25.4.96 בפני השופטים ברק, ש' לוין ושטרסברג-כהן. בפסק דינם בו הם דוחים את העתירה, אומרים השופטים:

"שמענו את דברי בא כוח העותרים, ועיינו בעתירה. כן שמענו את דברי ב כוח המשיבה, ועיינו בכתב התשובה. בהסכמת בא כוח העותרים שמענו,

בדלתיים סגורות, הסברים מלאים ומפורטים מפי חוקרי הש.ב.כ על

הנסיבות, הרקע והתכלית של החקירה. נחה דעתנו, כי בנסיבות הקיימות - אשר את פהטיהן אנו מנועים מלגלות לאור תעודת החסיון - אין כל יסוד להתערבותנו.

רשמנו בפנינו את הודעת מר ניצן כי העותרים נמצאים בקשר מתמיד עם עורך דינם, וכי אינם "מנועי פגישה" עמו."

תנאי מאסר

גם בעת החקירה וגם לאחריה תנאי המעצר של העצורים הפלסטינים מחפירים וקשים. בין הבעיות החוזרות היו צפיפות קשה, מניעת מקלחות משך שבועיים, מניעת טיול והעדר בגדים להחלפה.

עניין הביגוד מקבל משמעות חריפה לאור העובדה, שגל המעצרים בשטחים מאז ה-25.2.96, היה של מעצרי פתע יזומים, בשעות הלילה. במקרים רבים הסתבר לעורכי הדין שביקרו את העצורים, כי העצורים נלקחו מבתיהם בבגדים הקלים שלגופם, ותו לא. לחלק מהם אף לא היו נעליים. למרות קיומו של תקן מחייב לאספקת בגדים לכלואים, לא סופקו לעצירים בכלא מגידו ביגוד ונעליים - כך עולה מביקורו בכלא של עו"ד חסן אבו אחמד מנצרת ב-10.3.96.

פנייה ל"אספקה מיידית של ביגוד, לרבות הנעלה, לכל הכלואים במתקני צה"ל, כאמור בתקן המחייב", נשלחה לפרקליטות הצבאית ביום 11.3.96 ע"י עו"ד תמר פלג-שריק.

באותו יום נשלחה תשובתה של קצינת ייעוץ, בשם ע' הפצ"ר לדין בינלאומי במפקדת פרקליט צבאי ראשי, לפיה "פנייתך בנושא הועברה לבדיקת עוזר קצין משטרה ראשי לבדיקה. אם הטענות תתבררנה כנכונות, הגורמים האחראים בוודאי יפעלו לתיקון המעוות."

ואולם, בביקור שערכה עו"ד תמר פלג-שריק אצל עצורים מינהליים קטינים בכל מגידו בתאריך 13.3.96, הסתבר כי סופקו לעצורים שפגשה שם מעילים, חולצות T, מגבות ושמיכות, אך איש מהם לא קיבל פרטים הכרחיים כגון תחתונים, גופיות, גרביים ונעליים.

ראמז נסמאן סבל במעצרו מנפיחות בבטן ומכאבים בכליה. בדיקות רפואיות שנערכו לו לא זיהו את מקור הבעיה. בתצהיר מיום 8.4.96 שמסר לעו"ד רוזנט בכלא אשקלון הוא מספר:

"...אני מוחזק בתא אחד יחד עם עוד 11 עצורים. בתא שבעה מזרונים. קשה לי מאוד לישון בלילה בגלל הצפיפות וכן עקב הכאבים מהכליה. בתא שרותים. אין חלון. אין טיול יומי...".

ואשרף אבו מרכיה מוסר בתצהיר לעו"ד ביידוסי במעצר השרון ב- 2.5.96:

"נעצרתי ביום 11.4.96 מביתי בחברון.

כיום אני מוחזק בצינוק במעצר השרון בפתח תקווה.